

Mediatietoutta Birminghamista

Nimet Centre for Contemporary Cultural Studies ja "brittiläinen kulttuuritutkimus" (cultural studies) alkavat olla vakiintuneita 'yleiskäsitteitä' myös suomalaisen kulttuuri- ja tiedotustutkimuksen viittausarsenaalissa. Tarkastelen seuraavassa erästä "kulttuuritutkimuksen" aluetta, tiedotustutkimusta, joka brittiläisittäin ja erityisesti birminghamilaisittain kulkee nimellä "media studies". Keskityn ainoastaan Birminghamin keskuksen tutkimuksiin kymmenen viime vuoden ajalta.¹

Birminghamin keskuksen entinen johtaja Stuart Hall, joka on toiminut myös tiedotustutkimuksen primus motorina, ja nykyinen johtaja Richard Johnson ovat molemmat esittäneet brittiläisen kulttuuritutkimuksen jakautuvan kahteen haaraan: kulturalistiseen ja strukturalistiseen.² Näistä kulturalismia voi luonnehtia pääosin kotitekoisen brittiläiseksi, strukturalismia taas ranskalaiseksi tuontitavaraksi. Kulturalistinen traditio nojautuu siihen lähinnä kirjallisuustieteestä ja sosiaalhistoriasta versoneeseen tutkimukseen, jonka tunnetuimpia nimiä ovat Hoggart, Williams ja Thompson. Tällä hetkellä perinne elää vahvimmin alakulttuuritutkimuksessa³; strukturalistinen

suuntaus taas puhtaimmassa muodossa kielen tutkimuksessa. Strukturalismin teoreettiset juuret löytyvät erityisesti Levi-Straussin ja Barthesin strukturalistisesta lingvistiikasta. Tässä yhteydessä on mahdollonta kuvata näiden kahden paradigman edes keskeisimpiä teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia, eroja ja yhtäläisyyksiä.⁴ Eräs olennainen ero on kuitenkin syytä esittää: kulturalistinen traditio asettaa keskiöön tietysti kulttuurin käsitteen, strukturalistinen taas ideologian käsitteen.

Hallin mukaan⁵ kulturalistinen traditio "...käsitteellistää kulttuurin kaikkiin sosiaalisiin käytäntöihin kietoutuneena, ja nuo käytännöt se taas käsitteellistää inhimillisen toiminnan yleisenä muotona... Se määrittelee kulttuurin *sekä* niinä merkityksinä ja arvoina, jotka syntyvät eri sosiaalisten ryhmien ja luokkien piirissä ja joiden kautta ne 'käsittelevät' olemassaolon ehtoja ja vastaavat niihin annettujen historiallisten olojen ja suhteiden pohjalta; *että* elettyinä traditioina ja käytäntöinä, joiden kautta nämä 'ymmärrykset' ilmaistaan ja joihin ne ruumiillistuvat."

Kulturalismille on siis ominaista eräänlainen essentialismi, jos-

sa kulttuuri pyritään palauttamaan yhteiskunnalliseen; kulttuuri ymmärretään ekspressiivisenä.⁶

Strukturalistinen kulttuuritutkimus artikuloituu erityisesti ideologiakäsitteen kautta. Kun kulturalistit korostavat kulttuurin ekspressiivisyyttä, strukturalistit näkevät teoreettisessa hahmotuksessaan primaariseksi kulttuurin redukoitumattomuuden ja erityisyyden. Strukturalismissa "...kulttuuri ei enää yksinkertaisesti heijasta muita käytäntöjä ideoiden alueella. Se itsessään on käytäntö - merkityksiä tuottava käytäntö⁷ - ja sillä on oma määrätty tuotteensa: merkitys."⁸

Stuart Hall on todennut, että jos kulturalismi painottaa eri kulttuureiden substantiivista sisältöä, on strukturalismin painotus niiden organisaatiomuodoissa.⁹ Ensimmäinen pyrkii kysymään "mitä", jälkimmäinen "miten".

Birminghamin keskuksen tiedotustutkimus ei puhtaasti sijoitu kumpaankaan päätraditioon. Historiallisesti tiedotustutkimus kiinnittyi alunperin enemmän kulturalistiseen suuntaukseen, nykyisin enemmän taas strukturalistiseen.

Lyhyt historiallinen katsaus¹⁰

Tiedonvälityksen ja joukkotiedotuksen tutkimus on ollut keskuksen tutkimustoiminnassa keskeisellä sijalla koko sen olemassaolon ajan. Tutkimuksen teoreettisen suuntautumisen punainen lanka on joukkotiedotuksen tematisointi ja teoretisointi ideologiakäsitteen näkökulmasta, keskeistä on siis joukkotiedotuksen ideologinen rooli.

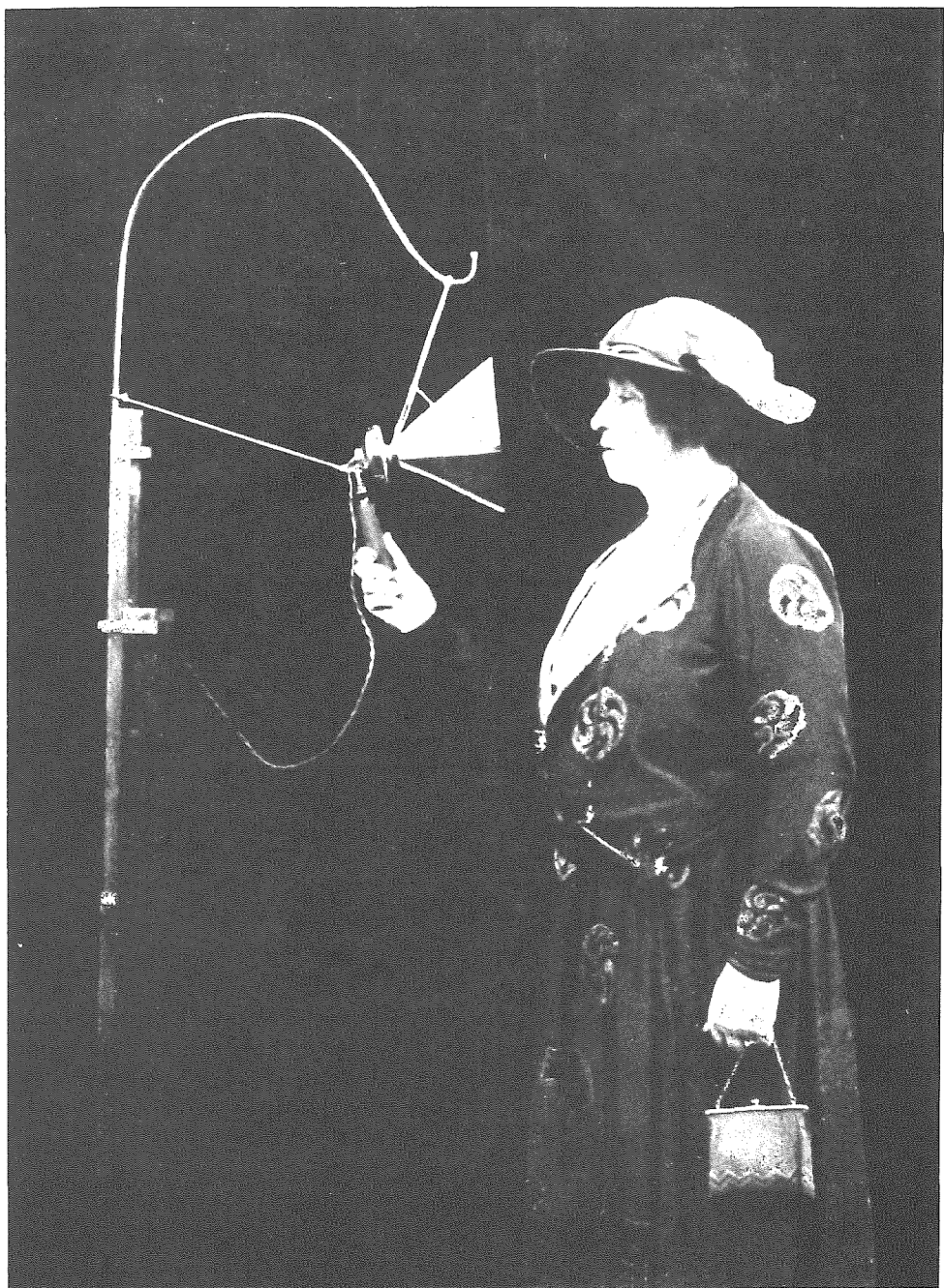
Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa pyrittiin irtautumaan amerikkalaisesta "mass communication research"-perinteestä kiinnittämällä huomio joukkotiedotuksen

ideologiseen rooliin ja siihen tapaan, millä joukkotiedotus määrittelee yhteiskunnallisia suhteita ja poliittisia ongelmia. Jo alkuvaiheessa asetettiin kyseenalaiseksi myös käsitys sanomista läpinäkyvinä merkitysten kantajina ja kiinnitettiin perinteistä sisällönanalyysia enemmän huomiota "sanomien" lingvistiseen ja ideologiseen strukturaatioon. Tutkimuksessa pyrittiin edelleen tekemään pesäero näkemykseen, jonka mukaan yleisö on eriytymätön ja passiivinen. Omakuttiin aktiivisuutta korostava näkemys yleisöstä ja "sanomien" lukemisesta. Yleisön ja tekstin välistä suhdetta tarkasteltiin tekstien koodauksen ja dekodauksen perspektiivissä.

Joukkotiedotuksen ideologisen merkityksen tarkastelu toi tutkimusohjelmaan myös kysymyksen siitä roolista, mikä joukkotiedotuksella on hallitsevien ideologisten määritelmien ja käytäntöjen välityksessä ja turvaamisessa.

Tutkimuksen toista vaihetta voidaan kuvata Hallin mukaan uusilla käsitteillä ja kysymyksillä: joukkotiedotuksen asema ja käytännöt nähdään althusserilaisittain "apparaatteina", etualalle nousee kysymys apparaattien suhteellisesta itsenäisyydestä, erityisesti suhteessa valtaan ja valtioon. Tutkimuksen kohteeksi nousee joukkotiedotuksen ja politiikan välinen suhde. Konkreettiset tutkimukset rajoittuvat teoreettisesta kiinnostuksesta johtuen melkein yksinomaan radioon ja televisioon, uutis- ja ajankohtaisohjelmiin. Tässä vaiheessa myös semiotiikka ilmestyy kuvaan ja kohdistaa tutkimusta tekstianalyysiin. - Suuri osa jäljempänä tarkasteltavaa tutkimusta kumpuaa juuri tästä tutkimuksen kehitysvaiheesta.

Kolmatta vaihetta luonnehtii yleisö/teksti -suhteen teoreetti-

sen analyysin kehittäely edelleen, naisnäkökulman pakottamat teoreettiset uudelleenarvioinnit, huomion suuntaaminen ihmisten arkielämään ja -kokemukseen, erityisesti siihen, miten populaarit televisio-ohjelmat käsittelevät ihmisten ar-

kipäivää ja sen ristiriitaisuuksia ja miten ne vaikuttavat ns. terveen järjen (common sense, voitaisiin kääntää myös arkitietoisuudeksi) tietosisäلتöihin.

Toisen vaiheen teoreettisena isänä voidaan pitää Louis Althusse-

ria ja hänen ideologiateoriaansa; sitä vastoin kolmannen vaiheen teoreettinen perusta on saanut ainek- sia Antonio Gramscin teorioista, joissa ideologiat nähdään taiste- luiksi "kansan terveen järjen konstruktioista".

Neljännän vaiheen erityispiir- teenä on teoreettisen mielenkiinnon suuntautuminen yleensä subjektin konstituution ongelmaan ja erityi- sesti tekstin ja subjektin väli- seen suhteeseen. Toinen uusi kysy- myksenasettelu on tullut ns. dis- kurssiteorian ideologiateorialle heittämistä haasteista. Molemmat kysymyksenasettelut ovat hallinneet brittiläistä kulttuuritutkimusta jo usean vuoden ajan. Kaikkein selvim- min tämä nähdään filmiteorian alal- la, jossa Screen-lehden ympärille kokoontuneet tutkijat ovat omaksu- neet kaikkein puhtaimmassa muodossa yhtäältä ranskalaisen psykoanalyys- sin kehittäjän Lacanin subjektiteor- ian ja toisaalta Foucaultin dis- kurssiivisten käytäntöjen teorian ja soveltaneet, ehkäpä myös kehi- telleet edelleen näiden ajatuksia kulttuurisen ja ideologisen tutki- muksessa. Keskuksen tutkijoiden erityisenä panoksena on ollut Screen-lehden "koulukunnan" teo- reettisten positioiden kehittäminen.

Joukkotiedotus, ideologia, auto- nomia

Luonnehdin seuraavassa keskuksen tutkimusta nostamalla esille kes- kuksen tutkimuksien eräitä mieles- täni keskeisiä teoreettisia ja me- todologisia ratkaisuja. Edellä to- tesimme, että keskuksen tutkimuk- sessa joukkotiedotus/tiedonvälitys määrittyi ideologisen kautta, "tie- dotusvälineet kuuluvat *ensisijai- sesti* ideologisen alueeseen".¹¹

Yhteenvedonomaaisesti birming- hamilaisten näkemys joukkotiedotuk-

sesta osana ideologista on seuraava- vanlainen. Tukeutuen Althusserin ideologiateoriaan (erityisesti ideo- logia subjektin tuottavana; joukko- tiedotus ideologisena apparaattina), Gramscin hegemoniateoriaan ja Pou- lantzasiin Hall¹² on nostanut esil- le ideologian kolme funktiota: (1) hämääminen ja silmänkääntö (displa- cement), (2) fragmentaatio ja (3) imaginaarisen, kuvitteellisen yh- teisyyden ja koherenssin luominen. *Joukkotiedotusvälineiden* kolmesta tärkeimmästä ideologisesta tehtä- västä ensimmäinen on sosiaalisen todellisuuden esittäminen kokonai- suutena:

"Koska sosiaalisen ryhmät ja luokat elävät, jos eivät tuotannol- lisissa niin ainakin sosiaalisissa suhteissaan yhä fragmentoidumpaa ja yhteiskunnallisesti erityneem- pää elämää, ovat joukkotiedotusvä- lineet yhä enemmän vastuussa (a) siitä, että tarjoavat perustan, jonka pohjalta ryhmät ja luokat ra- kentavat kuvan (image) *muiden* ryh- mien ja luokkien elämästä, merki- tyksistä, käytännöistä ja arvoista; (b) siitä, että ne tarjoavat ne ku- vat ja ajatukset, joiden kautta kaikista näistä erillisistä ja ha- jallisista palasista muodostunut yhteiskunnallisen todellisuus voi- daan järkevästi käsittää '*kokonai- suutena*'. "¹³

Toinen joukkotiedotuksen funk- tio on heijastaa yhteiskunnan mo- ninaisuutta, olla jatkuva inventaa- ri yhteiskunnan ideologioista, elä- mäntyyyleistä jne. Tämä tapahtuu kui- tenkin tietyllä tavalla luokitel- len ja valikoiden, sulkemalla pois yksiä mahdollisuuksia, suosien toi- sia. Kolmas funktio on organisoida ja sovittaa yhteen se, mikä on va- likoiden esitetty ja luokitettu; tällöin on kysymys konsensuksen tuottamisesta ja legitiimisyysrakentamisesta.

Althusserilainen näkemys joukkotiedotusvälineistä suhteellisen itsenäisinä apparaatteina on johtanut tutkimuksen kysymään, miten joukkotiedotus saa aikaan ideologisen efektinsä, mikä on sen suhde yhteiskunnalliseen vallankäyttöön ja valtioon, ja spesifioimaan sen suhteellista itsenäisyyttä. Birminghamilaiset eivät tosin ole nielleet Althusserin ideologiateoriaa aivan sellaisenaan, vaan he ovat omaksuneet siitä elementtejä, jotka ovat lähellä Gramscin ideoita.¹⁴ Nielaisu on kuitenkin riittänyt sille kritiikille, joka on keskittynyt kysymykseen suhteellisesta itsenäisyydestä ja taloudellisesta determinaatiosta. Esimerkiksi Murdock ja Golding¹⁵ ovat väittäneet, että birminghamilaisten joukkotiedotusteorioissa taloudelliset determinaatiot ovat kadonneet tyystin, ja lähtiessään ideologisten apparaattien käsitteestä ovat itse asiassa kykenemättömiä analysoimaan talouden vaikutusta joukkotiedotuksen kehitykseen, toimintatapaan, organisaatioon jne. Heidän mielestään ei riitä, että joukkotiedotuksella sanotaan olevan myös muita kuin ideologisia funktioita - minkä Hall heidän mielestään sanookin, riittävästi.¹⁶ Ian Connell taas katsoo, että Murdock ja Golding edellyttävät taloudellisen ja ideologisen välille liian tiukkaa vastavuutta, kun olennaisempaa ja oikeampaa olisi tarkastella ideologisten käytäntöjen spesifisyyttä.¹⁷

Täysin vastakkainen kriittinen huomautus tulee Screen-lehden suunnalta. Rosalind Coward¹⁸ kritikoii birminghamilaisia siitä, että he näkevät ideologisen ja poliittisen ilmentävän viime kädessä luokkaintressejä (ekspressiivinen käsitys ideologisesta). Joukkotiedotuksen merkityksiä haetaan joukkotiedotuksen ulkopuolelta sen sijaan, että

analysoitaisiin merkityksiä tuottavien käytäntöjen määrittymistä ja tehokkuutta ja ideologiaa subjektin tuottamisena.

Etenkin varhaisemmissa (70-luvun puolivälin) tutkimuksissa birminghamilaiset ajattelivat, että joukkotiedotus esittää jo muualla *muodostuneita* suhteita, ristiriitoja ja intressejä, eivätkä he lähteneet siitä, että joukkotiedotus (tai oikeammin joukkotiedotuksen tekstit, siis ideologia) muodostaisi itse tällaisia suhteita. - Palaan tähän tuonnempana. Mutta passiivisesta reflektiosta ei birminghamilaisten konseptiossa kuitenkaan ole kysymys. Tämä käy ilmi siitä, miten esimerkiksi Hall¹⁹ määrittelee lehdistön funktioita:

"Lehdistöllä on siten sekä *organisoiva* funktio että suhteellisen autonominen tai riippumaton funktio suhteessa...hegemoniaan. Toisin sanoen, sillä on suoritettavanaan todellinen ja tärkeä tehtävä, jota sille eivät anna olemassaolevat luokat ja jota ei voida palauttaa hegemoniseksi, jo organisoitujen luokkien ideologisten ilmaisujen passiiviseksi heijastamiseksi. Sen tehtävänä on artikuloida, ratkaista ja tarkastella pääoman ja poliittisen valtablokin sisäisten eri fraktioiden intressien ja tendenssien *todellisia* ristiriitoja."

Birminghamilaisten mukaan joukkotiedotuksen ideologinen tehokkuus perustuu juuri joukkotiedotuksen *suhteelliseen autonomiaan* - suhteessa valtioon ja poliittisiin voimiin. Kaikkein selkeimmin suhteellisen autonomian kysymykset tulevat esille yleiradiotoiminnan analyysissa. Hall²⁰ hahmottelee yleisradiotoiminnan ideologista roolia seuraavasti:

"Kuten liberaalis-demokraattisen valtion muut kriittiset alueet

myös yleisradiotoiminnan 'suhteellinen itsenäisyys' perustuu 'valanjaon' pyhälle periaatteelle. ... Tämän periaatteen avulla...brittiläinen valtio tekee yleisradiotoiminnasta täydellisen liberaalin valtion paradigman: se uusintaa yleisradiotoiminnan liberaalin valtion muotona, jonka sitominen valtion rakenteeseen ja sen poliittiseen systeemiin toteutetaan juuri erottamalla se siitä formaalisesti ja kytkemällä se toiseen yhteyteen."

Se, että birminghamilaiset näkevät "valtion vallan koko neutraalin, yleiseen intressiin perustuvan alueen"²¹ sinä ideologisen alueena, jota joukkotiedotus uusintaa, osoittaa, että he ovat itse asiassa verryttäneet ns. poliittista kommunikaatiota (konkreettisesti erityisesti television uutisia ja ajankohtaisohjelmia) koskevat teoreettiset käsityksensä ja konkreettiset tutkimuksensa kattamaan koko joukkotiedotuksen aluetta. Myöhemässä vaiheessa näkökulma onkin laajentunut ja korjautunut kuten huomamme.

Ideologisen vaikuttamisen mekanismit

Huomattava osa keskuksen teoreettista ja erityisesti varhaisempaa konkreettista tutkimusta on pyrkinyt selvittämään niitä mekanismeja, joiden kautta joukkotiedotuksen ideologinen vaikutus syntyy. Tarkastelen seuraavassa esimerkinomaisesti eräitä mekanismeja.

"Objektiivisuus, neutraalisuus, puolueettomuus ja tasapuolisuus"²² ovat birminghamilaisten mukaan niitä toiminnallisia periaatteita, joilla saavutetaan erityisesti yleisradiotoiminnan riippumattomuus (autonomisuus) ja sitä kautta myös sen ideologinen merkitys.

"Poliittisessa elämässä yleisradiotoiminta uusintaa hämmästy-

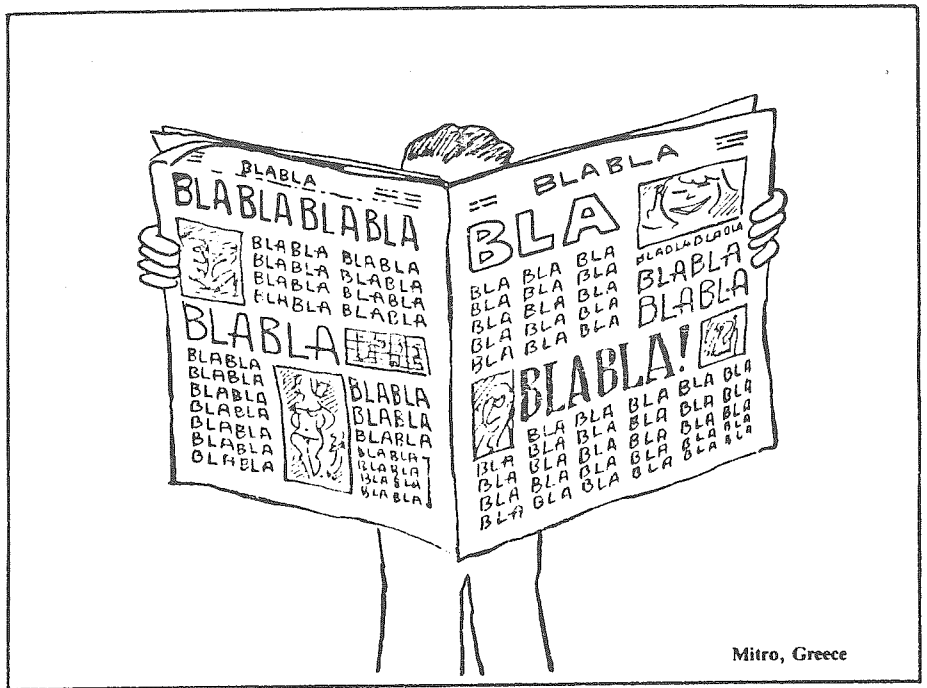
tävällä tarkkuudella parlamentaarisen demokratian ja 'demokraattisen keskustelun' muotoja, joille järjestelmän muut osat rakentuvat. Näissä olosuhteissa joukkotiedotuksen ideologinen 'työ' ei niin muodoin...ole sitä, että hallitsevan ideologian puitteissa esitystä suoraan muunnettaisiin yhden tai toisen pääposition eduksi."²³

Joukkotiedotus ei siis systemaattisesti suosi poliittisen järjestelmän jotakin 'osapuolta' tai niin sanotusti vääristä todellisuutta, vaan ideologinen merkitys perustuu siihen, että joukkotiedotus toimii oletusten ja viitekehysten muodostaman rakenteen sisällä, jossa on mahdollista olla myös eri mieltä, toisin sanoen sen yhteisyyden sisällä, joka määrittelee myös erimielisyyden mahdollisuuden ja rajat. Esimerkiksi television ajankohtais- ja uutisohjelmat eivät uusinna minkään yhden puolueen hallintaa, vaan parlamentaarisen poliittisen systeemin *kokonaisuuden*.²⁴

Toinen tapa, jolla birminghamilaiset lähestyvät ideologisen tehon mekanismeja on ns. koodaus/dekoodaus -malli. Hall²⁵ määrittelee koodauksen seuraavasti:

"Tapahtumat sinänsä...eivät ole merkityksellisiä, vaan ne täytyy tehdä järkeviksi; ja sosiaalisen järkevyyden prosessi sisältää juuri ne toiminnot, jotka kääntävät 'todelliset'...tapahtumat symboliseen muotoon."

Tapahtumat täytyy siis koodata. Joukkotiedotusvälineet eivät luonnollisesti luo koodeja, vaan niiden tehtävänä on olemassa olevien koodien valinta, ja tämä ei välttämättä ole tietoinen valinta, vaan noudattaa tapaa, jolla ideologia yleensä toimii. Koodaus siis tapahtuu sen mukaan, mikä näyttää sosiaalisesti järkevältä; horisonttina on se, mikä on jo tullut "uni-

Mitro, Greece

ENCODING / DECODING

versaaliksi" ja "luonnonmukaiseksi", itsestäänselväksi. Tapahtumat/asiat koodataan "terveen järjen", "yleisen mielipiteen", "koko kansakunnan" näkökulmassa.²⁶ Ideologinen efekti saavutetaan sellaisen koodauksen avulla, joka perustuu terveen järjen konstruktioihin ja ideologisiin tulkintoihin maailmasta, juuri niihin tulkintoihin, jotka pitävät yhteiskuntaa koossa arkipäivän uskomusten tasolla.²⁷

Koodatuilla merkityksillä on oma järjestyksensä myös joukkotiedotuksessa. Koodaus ei siten ole sattumanvaraista, valinta olemassaolevien tulkintojen kesken ei tapahdu sattumanvaraisesti, vaan niin sanotun ensisijaisuuden (preferred meanings) perusteella. Ensisijaisuus liittyy joukkotiedotuksen (koodaajan) pyrkimykseen saada yleisön tuki omalle koodaustavalleen, jolloin koodaukseen ikään kuin on rakennettuna sisään myös yleisölle tarjot-

tava dekodauksen malli. Koodauksen sisään on rakennettu ne hegoniset rajat, joiden puitteissa dekodauksen pitäisi tapahtua. Tässä rakennustyössä käytetään mekaniismia, jota birminghamilaiset kutsuvat nimellä "samaistumis piste" (point of identification). Identifikaatiopisteet tekevät ensisijaisesta lukemistavasta uskottavan ja vaikuttavan.²⁸ Identifikaation käyttö joukkotiedotuksessa, erityisesti televisiossa perustuu siihen, että se operoi yhteiskunnallisen olemisen fenomenalisella tasolla, siis tasolla, jossa fundamentaaliset rakenteelliset suhteet kohdataan, eletään ja ilmaistaan.²⁹ - Palaan tekstin ja subjektin välisen suhteen problematiikkaa lähenevään tarkasteluun myöhemmin.

Tarkastelen vielä yhteenvedon omaisesti, mitä koodaus/dekoodausmalli lähemmin merkitsee joukko-

tiedotuksen tutkimuksessa birminghamilaisten kehittämänä. Mallia on sovellettu useissa empiirisissä tutkimuksissa, muun muassa television ajankohtaisohjelmiin.³⁰ Koodausmalli³¹ korostaa, että ennen kuin tapahtumasta tulee kommunikaatiivinen, sen on käytävä läpi merkityksiä tuottava prosessi. Kommunikaatioprosessin toisessa päässä on taas vastaanottaja, jonka täytyy myös koodata vastaanottamansa sanoma, siis dekodata. Tällöin vastaanottaja tuo prosessiin mukaan omat kielioppinsa, joiden pohjalta hänen koodauksensa tapahtuu. Kuten edellä totesimme, sanomaan on rakennettu sisään myös pyrkimys määrittellä dekodaus (preferred meanings, preferred readings).

Malli on johtanut sellaisen tutkimuksen korostumiseen, jossa pyritään analysoimaan, millä tavalla koodaus tapahtuu, minkälaisia kielellisiä, visuaalisia ja muita merkityksiä tuottavia työtapoja esimerkiksi televisio-ohjelmassa käytetään hyväksi. Malli on toisin sanoen ohjannut nimenomaan tekstuaaliseen analyysiin.

Konkreettisenä esimerkkinä esitelen seuraavassa lyhyesti Morleyn ja Brunsdonin tutkimusta, joka on tekstianalyysi (koodausanalyysi) Nationwide-ohjelmasta.³² Tutkimuksessa tulee esille myös uusia teemoja, jotka ovat nousseet keskeisiksi siirryttäessä ns. vakavista ajankohtaisohjelmista populaarin televisio-ohjelmiston suuntaan.

Nationwide-tutkimus

Nationwide on makasiinityyppinen päivittäinen ajankohtaisohjelma, mutta se eroaa varsinaisista A-studion tyyppisistä ohjelmista siinä, että se pyrkii avoimesti vetoamaan laajoihin kansanjoukkoihin, se on

ns. populaariohjelma. Tutkimukseen saan Morley ja Brunsdon tarkastelevat, millaisten ideologisten teemojen pohjalle ohjelma rakentaa. Analyysi tapahtuu tekstianalyysina.

Lähtökohtana on, että Nationwide artikuloi populistista ideologiaa. Se pyrkii puhumaan ihmisten omalla äänellä. Tutkijoiden mukaan "populistinen vatsastapuhuminen" (s. 9) on erittäin ratkaisevaa sille, miten ohjelma yrittää saada aikaan identifikaation. Keskeisenä linkkinä identifikaation luomisessa ovat ohjelman toimittajien juonnot ja välitykset. Ohjelmien juontajien tehtävänä on itse asiassa luoda paikka yleisölle. Yleisön paikka löytyy, kun juontajat puhumalla "meistä" tarjoavat identifioitumisen mahdollisuuden yleisön ja juontajan välille: "me katsomme" ja "me kuulemme", juontajat ovat yksisiä meistä ja me yhdessä käymme tarkkailemassa, mitä maailmassa tapahtuu. Samalla tavalla toimivat tutkijoiden mukaan myös visuaaliset diskurssit.

Tutkimuksessa käydään läpi useita ohjelman sisältämiä "ideologisia teemoja" (esimerkiksi millaisiin merkitysyhteyksiin koti tai vapaa-aika sidotaan, miten kansakunta rakennetaan ohjelmassa, miten ideologinen efekti saavutetaan humanisoimalla asioita, naturalisoimalla niitä jne.). Tutkimus tuo esille teoreettisesti mielenkiintoisia puolia ns. populaarien ohjelmien ideologisesta merkityksestä. Tutkijat sanovat: "...ohjelma nojaa televisiokäytäntöön ja -ideologiaan, jonka mukaan televisio välineenä mahdollistaa 'maailman suoran havainnoinnin' ja tarjoaa välittömän ja suoran 'linkin kokemukseen'. Television oma tuotantolinainen työ on tehty näkymättömäksi." (S. 87.)

Edelleen tutkijat löysivät oh-

jelmasta sellaisia ideologisia teemoja ja rakenteita, joiden mukaan ohjelmasta voidaan populaarien ohjelmien edustajana puhua terveeseen järjen ohjelmana: ohjelma rakentuu arkipäivän tiedolle, siinä "tunne", "henkilökohtainen kokemus ja välitön empiirinen havainnointi ovat hallitsevia, se perustuu 'henkilökohtaiseen ja konkreettiseen', se on praktinen ja vastakkainen abstraktiselle ja teoreettiselle." (S. 89.)

Edellä viitattiin jo siihen, miten tutkimuksessa pyrittiin analysoimaan tekstin ja yleisön välistä suhdetta - lukemalla tekstiä ja sen tarjoamaan dekodauksen eli tekstin lukemisen tapaa.

Mutta miten yleisön dekodaus itse asiassa tapahtuu, jos edellä kuvattu tutkimus on pystynyt paljastamaan koodausrakenteen ja sen sisältämän dekodauksen? Ongelmaa tutkittiin katsomalla, millä tavalla kolme sosiaalista ryhmää tosiasiaa dekodasi Nationwide-ohjelman.³³ Tutkimus on niitä harvoja, joissa on päästy empiirisen yleisötutkimuksen asteelle. Tähän saakka tutkimus on ollut pääasiassa tekstien lukemista, tutkijat ovat lukeneet tekstejä ja kehitelleet sen pohjalta hypoteeseja myös yleisöjen lukemistavoista.³⁴

Jo varhaisemmissa koodaus/dekodaus -kehitelmissä oli Frank Parkinin luomaan typologiaan nojaten oletettu, että yleisö dekodaa ohjelmia kolmenlaisista lähtökohdista käsin, joko hallitsevasta, hegemonisesta näkökulmasta käsin tai eräänlaisen neuvottelevan näkökulman pohjalta. Kolmas mahdollinen positio on ns. vastarintakoodi.³⁵ Morley käytti hyväkseen tätä jaoteltua Nationwide-yleisötutkimukseen pyrkien saamaan selville, muodostuuko yleisön (tai sen osien) ja tekstin välinen suhde noiden kol-

men koodin kautta: mikä on yleisön suhde siihen etusijalle asetettuun (preferred) lukemistapaan, jonka tekstianalyysi oli paljastanut. Näin kysymällä pyrittiin vastaamaan siihen tekstiteorian keskeiseen ongelmaan, kuinka suljettu teksti itse asiassa on, onko sen mahdollista tuottaa vain yksi lukutapa vai sisältääkö se useita lukutapoja ja mikä on erilaisten lukutapojen suhde vastaanottajan sosiaalista asemaa luonnehtiviin taustatekijöihin.

Tutkimusasetelmaltaan Morleyn tutkimus saattaa vaikuttaa vanhan "uses and gratifications"-perinteen sovellutukselta. Tämän funktionaalisen-tarvepohjaisen mallin Morley³⁶ kuitenkin hylkää antamalla sekä tekstille että yleisölle aktiivisen roolin ja pyrkimällä tarkastelemaan niiden välistä *suhdetta* ja *vuorovaikutusta*. Samalla hän hylkää ns. "reader as writer"-positiot, joiden mukaan itse asiassa tekstien tuottajia ovatkin lukijat. Toisaalta Morley ei hyväksy - ja tämä on laajemminkin keskuksen tiedotustutkimusryhmän positio - ns. suljetun tekstin ajatusta, jonka mukaan teksti tuottaakin lukijan.³⁷ Viimeksi mainittua linjaa edustavat Screen-lehden ympärille kokoontuneet filmitheoretikot ja esteetikot.

Morleyn yleisötutkimuksessa pyrittiin siis tarkastelemaan kahdenlaisia merkityksen tuottamista määrittäviä muotoja. Yhtäältä tutkittiin määrityksiä, jotka syntyvät merkkien tekstuaalisen organisaation erityisistä muodoista. Toisaalta tarkastelun kohteena olivat ne merkitystä määrittävät tekijät, joita voidaan kuvata vastaanottajan asemaa luonnehtivien perinteisten sosiologisten rakennemuuttujen avulla. Morleyn tutkimus perustui siis koodaus/dekodaus -malliin. Myöhemmin hän on kuitenkin

tutkinut niitä ongelmia, joita malliin sisältyy.

Morley näkee kolmenlaisia ongelmia: intentionaalisuus, näkemys esimerkiksi televisiosta eräänlaisena merkitysten liukuhihnana eikä niinkään signifikaatioprosessina; kolmanneksi dekodausmalli saattaa sekoittaa yhteen monia sellaisia prosesseja, jotka ovat itse asiassa erillisiä.³⁸ Intentionaalisuudella tarkoitetaan, että koodaustapahtuma saatetaan nähdä liian tarkoituspäisenä prosessina, esimerkiksi Nationwide-tutkimuksessa toimittajien professionaalisten ideologioiden vaikutus koodaustapahtumaan jätettiin kokonaan vaille huomiota. Liukuhinaongelma viittaa puolestaan siihen, että jätetään huomiotta lingvistisen muodon vaikutus, se, että sama sisältö koodattuna erilaisiin lingvistisiin muotoihin saattaa tuottaa erilaisia merkityksiä. Ja dekodausongelmalla tarkoitetaan, että tekstin lukemista pidetään yhtenä tekona silloin, kun siinä tosiasiallisesti saattaa olla useita erillisiä prosesseja (ymmärtäminen, tulkinta jne.).

Tekstin avoimuuden ongelma pyrittiin tutkimuksessa ratkaisemaan ensisijaisen lukemistavan (preferred reading) käsitteen avulla, joka käsitteenä on välitysmuoto. Tekstiä ei sen mukaan voida lukea millä tavalla tahansa, on olemassa ensisijainen lukemistapa, mutta toisaalta teksti ei mahdollista vain yhtä lukemistapaa. Myöhemmin Morley on kuitenkin tarkastellut käsitettä kriittisesti ja epäillyt, että käsite saattaa olla pätevä faktamateriaalin lukemista tutkittaessa, mutta ei välttämättä päde enää fiktiiviseen tekstiin. Toisaalta on kysyttävä, minkä ominaisuus ensisijainen lukemistapa on, tekstin, analyysoijan vai yleisön?³⁹

Teksti/yleisö -suhteen uudelleenarviointeja

Miten subjekti syntyy diskursseissa? Tuottaako teksti subjektin? Millä tavalla? Mikä on tekstin teho, onko sillä rajoja vai onko se totaalinen? Nämä kysymykset ovat olleet koko viimeaikaisen brittiläisen kulttuuritutkimuksen keskiössä. Birminghamilaiset ovat kehittäneet omaa kantaansa ehkä eniten juuri Screen-lehden kritiikin kautta, mutta myös kehittäessään dekodauksen teoreettista pohjaa.

Screen-positiota voidaan luonnehtia psykoanalyttiseksi, tukeutumalla ranskalaisen Lacanin subjektiteoriaan ja Althusserin teoriaan ideologiasta subjektin tuottajana⁴⁰ "screeniläiset" katsovat, että teksti tuottaa subjektinsa, teksti kerrallaan. Subjektin tuottaminen tapahtuu psyykkisten prosessien kautta, Lacanin esittää, että subjekti ei muodostu sosiaalisten, vaan psyykkisten prosessien kautta. Subjektin muodostuminen on siis ylihistoriallinen ja ylisosiaalinen tapahtuma. Screeniläisten päättelyketju on seuraavanlainen.⁴¹ Ideologia rakentuu kuten kieli, tiedostamaton rakentuu kuten kieli jne. Itse asiassa he eivät esitä, että ideologia rakentuisi kuin kieli, vaan että ideologia on yhtä kuin kieli. Nämä kaikki prosessit, jotka ovat kuin kieli, ovatkin itse asiassa kieli (kielen ja muiden prosessien välillä on homologinen suhde). Mutta yksi prosessi nousee yli muiden, psykoanalyttinen prosessi näet, jossa subjekti konstituoituu symbolisessa, mikä taas selittää, miten kieli toimii. Tyypillistä diskurssiteorialle on, että yhteiskunta nähdään viime kädessä diskurssien muodostamana kokonaisuutena eli kie-

tellisinä esityksinä. Koska tässä ei ole mahdollista käydä läpi kaikkea sitä kritiikkiä, jota birminghamilaiset ja muut ovat esittäneet lacanilaista psykoanalyysia ja foucaultlaiseen diskurssianalyysiin pohjaavaa subjektiteoriaa kohtaan, otan seuraavassa esille vain yhden puolen, jonka birminghamilaiset ovat nähneet keskeiseksi.⁴²

Diskurssiteorian samoin kuin lacanilaisen subjektiteorian panos kulttuuritutkimukselle on ollut symbolisten muotojen konstitutiivisen merkityksen korostaminen. Symboliset muodot (esimerkiksi tekstit) eivät ainoastaan esitä (represent), vaan myös konstituivat. kuten Corrigan ja Willis toteavat muun muassa yhteiskunnallisista luokista:

"...the class is not only 'presented' but also *formed* by the expressions it has to take... Class is a dominated, fractured product of Capitalism called up by, through and in all of Capitalism's categories. Discourse theory has taught us, or reminded us, of this."⁴³

Birminghamilaiset hyväksyvät siis diskurssiteorian korostaman tekstin produktiivisuuden ja efektiivisyyden, mutta heidän mukaansa "screeniläiset" "unohtavat" kokonaan teksti/subjekti -suhteen sekä sosiaalisuuden että historiallisuuden, samoin sen interdiskursiivisuuden (tarkastellaan vain yhtä diskurssia eikä oteta huomioon, että sama subjekti on mukana useissa eri diskursseissa). Tekstiä ei voida erottaa sen tuottamisen ja kuluttamisen historiallisista ehdoista, ja erityisesti on tehtävä ero tekstin tuottaman subjektin ja ns. *sosiaalisen subjektin* välillä.⁴⁴ Charlotte Brunsdon toteaa:

"...haluaisin erottaa tekstin konstruoimat subjektipositiot sosiaalisesta subjektista, joka voi

omaksua tuon position, mutta olla myös omaksumatta. On hyödyllistä analysoida sitä "sinää" tai niitä "teitä", joita teksti diskurssina konstruoi, mutta emme voi olettaa, että yksittäinen yleisön jäsen välttämättä omaksuu nuo positiot."⁴⁵

Samaa korostaa myös Winship⁴⁶ tutkiessaan, miten mainokset diskursseina konstruoivat sukupuolen. Winshipin tutkimus on myös valaiseva esimerkki siitä, millaisiin kysymyksiin diskurssianalyysi etsii vastauksia. Kun perinteiset mainontaa käsittelevät tutkimukset⁴⁷ kysyvät Winshipin mukaan, *millaisen* kuvan (image) mainokset antavat esimerkiksi naisista, pyrkii diskurssianalyysi kysymään, *miten* esitetään.

Esimerkiksi "...termi 'nais-imagoo' (image of woman) viittaa kahteen erilliseen elementtiin - joustamattomaan 'todelliseen' oloon, naiseen, ja joustavaan 'epätodelliseen', hänen imagoonsa. Koska 'imago'-termillä on väistämättä vastaparinsa tarkoitteena 'todellisuudessa', me tuota termiä käyttäessämme joudumme todennäköisesti keskustelemaan, missä määrin imagot ovat 'väriä' tai 'oikeita' kuvia 'todellisesta', mutta silloin emme ainoastaan joudu luopumaan keskustelusta, *miten* nuo imagot on konstruoitu, vaan myös pohdinnasta, miksi juuri näillä imagoilla eikä joillakin toisilla on sellainen käyppöys mainoksissa."⁴⁸

Teksti/yleisö -suhteessa birminghamilaiset korostavat siis sosiaalisen subjektin merkitystä. Morleyn⁴⁹ esittämän jaottelun mukaan sosiaalisen subjektin ja tekstin konstruoiman subjektin välistä erottelua tulisi vieläkin tarkentaa erottamalla toisistaan (a) vastaanottaja eli tosiasiallinen historiallinen lukija, (b) 'kirjoittajan' käsitys siitä, kenelle hän on

kohdistamassa tekstinsä, ja (c) tekstin omassa aineksessaan tosiasiassa tuottama lukija. Lisäksi määriteltäessä tapaa, jolla teksti konstruoi ideaalisen lukijansa, on Morleyn mukaan tarkasteltava pikemminkin eri tekstityyppien (genre) tuottamia subjektipositioita kuin yksittäisiä tekstejä. Samoin on spesifioitava ne kulttuuriset kyvyt, joita eri tekstilajien lukeminen edellyttää.

Kehittämällä ja soveltamalla empiiriseen tutkimukseen ranskalaisen Bourdieun alunperin käyttämää käsitettä "kulttuurinen kompetenssi" birminghamilaiset ovat pystyneet liittämään teksti/yleisö-suhteen sosiaaliseen ja sitä kautta yhteiskunnan rakenteeseen. Tämän ajatuksen mukaan eri tekstityypit edellyttävät erilaisia kompetensseja, niiden sisältämät koodit edellyttävät, että lukijan kohdassa tekstin hänellä on tiettyjä koodoja. Koodien omaksuminen tai niiden saatavuus taas on nimenomaan yhteiskunnallinen prosessi.

Kulttuurisen kompetenssin näkökulma on vaikuttanut eräisiin keskuksen viimeisimpiin "tekstianalyysiin". Muiden muassa Charlotte Brunsdon tutki erästä "saippuaoperaa" ja sen katsojilta edellyttämiä kulttuurisia kompetensseja.⁵⁰ Hän päätyi tutkimuksessaan siihen, että "saippuaoppera" "...viittaa tekstuaalisesti nimenomaan naispuoliseen katsojaan siinä määrin, että tekstin sarjaohjelmaluonne edellyttää vastaanottajalta romantiikan, avioliiton ja perhe-elämän ideologisten ja moraalisten viitekehysten ja sääntöjen hallintaa, jotta hän ylimalkaan pystyisi käsittämään tekstin."

Verrattaessa ns. Screen-positiota ja birminghamilaisten teksti/subjekti -näkökulmaa, voisi todeta, että screeniläiset eivät itse asias-

sa tunnusta mitään diskursiivisen ulkopuolella olevaa, mutta birminghamilaiset sen sijaan pyrkivät kehittämään analyysia juuri extradiskursiiviseen päin. Edellä on käsitelty yhtä tapaa; Corrigan ja Willis⁵¹ esittävät hieman toisen, hallituista lähtevän eli työväenluokan kulttuuristen muotojen näkökulman. He korostavat työväenluokan kulttuuristen muotojen aktiivisuutta suhteessa esimerkiksi televisioon. Television viihdeohjelmat sisältävät heidän näkemyksensä mukaan usein sellaisia elementtejä, jotka työväenluokan kulttuurisissa muodoissa artikuloidaan jopa vastarinnan muodoiksi. Willis ja Corrigan kiellettyvät hyväksymästä passiivista, vastarinnan mahdottomaksi näkevää lacanilais-althusserilaista käsitystä symbolisten muotojen ja subjektien konstituution välisestä suhteesta. Toisin sanoen, he haluavat jättää tilaa sille, että subjekti myös konstituoitui eikä pelkätään konstituoidu.

VIITTEET

¹Birminghamin keskuksen tutkimustoiminnan muita alueita olen esitellyt toisaalla, ks. Paldán 1980b, ja brittiläistä tiedotustutkimusta laajemmin aiemmin tämän lehden palstoilla, ks. Paldán 1980a.

²Hall 1980b ja Johnson 1979. - Barrett et al. (1979, 21) väittävät kuitenkin, ettei ole olemassa tällaisia monoliittisia ja koherentteja traditioita kuin 'kulturalismi' tai 'struktuurialismi'.

³Ks. esim. toisaalla tässä numerossa oleva Paul Willisin artikkeli.

⁴Näistä ks. enemmän Hall, ema.; Johnson, ema. ja Hall 1980a.

⁵Hall 1980b, s. 63.

⁶Ema., s. 64 ja Hall 1980a, s. 30.

⁷Käytän käsitteen "signifying practice" suomen kielisenä vastineena ilmaisua "merkityksiä tuottava käytäntö".

- 8 Hall 1980a, s. 30.
- 9 Sama.
- 10 Katsaus perustuu Stuart Hallin (1980d) artikkeliiin.
- 11 Connell 1978, s. 75. - Korostus minun - LP.
- 12 Hall 1977.
- 13 Ema., s. 340.
- 14 Lovell 1980, s. 4.
- 15 Golding & Murdock 1979, erit. s. 198-213. Ks. myös Garnham 1979a ja Garnham & Williams 1980.
- 16 Ks. Hall 1977, s. 340.
- 17 Connell 1978, s. 67-75 ja Connell 1980/81.
- 18 Coward 1977, erit. s. 79-94. Systemaattisen kriittikin "althusserilaisesta" kulttuuritutkimuksesta esittää Lovell 1980. Ks. myös Robins 1979.
- 19 Hall 1978b, s. 48.
- 20 Hall 1976, s. 23.
- 21 Hall & Connell & Curti 1976, s. 88.
- 22 Sama. Ks. Myös Hall 1976 ja Hall 1977, s. 345.
- 23 Hall 1977, s. 345-346.
- 24 Hall & Connell & Curti 1976, s. 90.
- 25 Hall 1977, s. 343.
- 26 Connell 1978, s. 79.
- 27 Hall 1978a, s. 183.
- 28 Hall 1977, s. 344.
- 29 Connell 1978, s. 94.
- 30 Ks. esim. Brunsdon & Morley 1978; Hall & Connell & Curti 1976; Heck 1980 ja Winship 1981.
- 31 Hall 1980c.
- 32 Brunsdon & Morley, emt.. - Tekstissä jäljempänä oleva sivunumerointi viittaa tähän teokseen.
- 33 Morley 1980a.
- 34 Hyödyllisen katsauksen tekstin eri lukemistapojen teoreettiseen ja metodologiseen perustaan esittää Sumner 1979.
- 35 Ks. Hall 1980c, erit. s. 136-138.
- 36 Morley 1980a, s. 12-15.
- 37 Emt., s. 148-162.
- 38 Morley 1981, s. 3-5.
- 39 Ema., s. 6.
- 40 Althusser 1977, erit. s. 149-173, 181-202.
- 41 Hall 1980e, s. 160.
- 42 "Screeniläisten" kritiikistä ks. enemmän Corrigan & Willis 1980; Garnham 1979b; Hall 1980e; Lovell 1980, erit. s. 54-55; Morley 1980b ja Wolff 1981.
- 43 Corrigan & Willis, emt., s. 299.
- 44 Morley 1980b, s. 169-173.
- 45 Brunsdon 1981, s. 32. Ks. myös Mills & Rice 1982, s. 18-19.
- 46 Winship 1981. Ks. myös Winship 1980.
- 47 Esim. 1970-luvun alussa Birminghamin keskustassa tehty naistenlehtien mainosten naiskuvaa käsittelevä tutkimus, ks. Millum 1975.
- 48 Winship 1981, s. 26.
- 49 Morley 1981, s. 12.
- 50 Brunsdon 1981. Ks. myös Hobson 1980.
- 51 Corrigan & Willis, emt..

LÄHTEET

- ALTHUSSER, Louis. *Lenin and Philosophy and other essays*. London, New Left Review, 1977 (1971).
- BARRETT, Michèle et al.. Representation and Cultural Production. Teoksessa BARRETT, M. & CORRIGAN, P. & KUHN, A. & WOLFF, J. (eds.) *Ideology and Cultural Production*. London, Croom Helm, 1979, s. 9-24.
- BRUNSDON, Charlotte. 'Crossroads', Notes on Soap Opera. *Screen*, 22 (4), 1981, s. 32-37.
- BRUNSDON, Charlotte & MORLEY, David. *Everyday Television: 'Nationwide'*. London, British Film Institute, 1978.
- CONNELL, Ian. Monopoly Capitalism and the Media. Teoksessa HIBBIN, Sally (ed.) *Politics, Ideology and the State*. London, Lawrence and Wishart, 1978, s. 69-98.
- CONNELL, Ian. The Political Economy of Broadcasting: Some Questions. *Screen Education*, (37), Winter 1980/81, s. 89-100.
- CORRIGAN, Paul & WILLIS, Paul. Cultural forms and class mediations. *Media, Culture and Society*, 2 (3), 1980, s. 297-312.
- COWARD, Rosalind. Class, 'Culture' and the Social Formation. *Screen*, 18 (1), Spring 1977, s. 75-105.
- GARNHAM, Nicholas. Contribution to a political economy of mass-communication. *Media, Culture and Society*, 1 (1), 1979a, s. 123-146.
- GARNHAM, Nicholas. Subjectivity, Ideology, Class and Historical Materialism. *Screen*, 20 (1), Spring 1979b, s. 121-133.
- GARNHAM, Nicholas & WILLIAMS, Raymond. Pierre Bourdieu and the sociology of culture: an introduction. *Media, Culture and Society*, 2 (3), 1980, s. 209-223.

- GOLDING, Peter & MURDOCK, Graham. Ideology and the Mass Media: the Questions of Determination. Teoksessa BARRETT, M. & CORRIGAN, P. & KUHN, A. & WOLFF, J. (eds.) *Ideology and Cultural Production*. London, Croom Helm, 1979, s. 198-224.
- HALL, Stuart. *Broadcasting, Politics and the State: the Independence/Impartiality Couplet*. IAMCR Conference, Leicester, August 1976, moniste.
- HALL, Stuart. Culture, the media and the 'ideological effect'. Teoksessa CURRAN, J. & GUREVITCH, M. & WOOLLACOTT, J. (eds.) *Mass Communication and society*. London, Edward Arnold, 1977, s. 315-348.
- HALL, Stuart. The determinations of news photographs. Teoksessa COHEN, Stanley & YOUNG, Jock (eds.) *The manufacture of news. Deviance, social problems and the mass media*. London/Beverly Hills, Constable/Sage Publications, 1978a (1973), s. 176-190.
- HALL, Stuart. Newspapers, Parties and Classes. Teoksessa CURRAN, James (ed.) *The British Press: a Manifesto*. London, The Macmillan Press, 1978b, s. 29-52.
- HALL, Stuart. Cultural Studies and the Centre: some problematics and problems. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980a, s. 15-47.
- HALL, Stuart. Cultural Studies: two paradigms. *Media, Culture and Society*, 2 (1), 1980b, s. 57-72.
- HALL, Stuart. Encoding/decoding. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980c, s. 128-138.
- HALL, Stuart. Introduction to Media Studies at the Centre. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980d, s. 117-121.
- HALL, Stuart. Recent developments in theories of language and ideology: a critical note. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980e, s. 157-162.
- HALL, Stuart & CONNELL, Ian & CURTI, Lidia. The 'Unity' of Current Affairs Television. *Working Papers in Cultural Studies*, (9), Spring 1976, s. 51-93.
- HECK, Marina Camargo. The ideological dimension of media messages. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980, s. 105-114.
- JOHNSON, Richard. Histories of Culture/Theories, of Ideology: Notes on an Impasse. Teoksessa BARRETT, M. & CORRIGAN, P. & KUHN, A. & WOLFF, J. (eds.) *Ideology and Cultural Production*. London, Croom Helm, 1979, s. 49-77.
- LOVELL, Terry. *Pictures of Reality. Aesthetics, Politics, Pleasure*. London, British Film Institute, 1980.
- MILLS, Adam & RICE, Phil. Quizzing the Popular. *Screen Education*, (41), Winter/Spring 1982, s. 15-25.
- MILLUM, Trevor. *Images of Woman. Advertising in Women's Magazines*. London, Chatto & Windus, 1975.
- MORLEY, David. *The 'Nationwide' Audience*. London, British Film Institute, 1980a.
- MORLEY, David. Texts, readers, subjects. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980b, s. 163-174.
- MORLEY, David. 'The Nationwide Audience' - A Critical Postscript. *Screen Education*, (39), Summer 1981, s. 3-14.
- PALDAN, Leena. Englantilainen tiedotustutkimus -kohteita ja tekijöitä. *Tiedotustutkimus*, 3 (2), 1980a, s. 13-20.
- PALDAN, Leena. Kulttuuritutkimusta brittiläisittäin. *Sosiologia*, 17 (4), 1980b, s. 303-307.
- ROBINS, Kevin. Althusserian Marxism and the media studies: the case of Screen. *Media, Culture and Society*, 1 (4), 1979, s. 355-370.
- SUMNER, Colin. *Reading Ideologies: an investigation into Marxist theory of ideology and law*. London/New York/San Francisco, Academic Press, 1979.
- WINSHIP, Janice. Sexuality for sale. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (eds.) *Culture, Media, Language*. London, Hutchinson, 1980, s. 217-223.
- WINSHIP, Janice. Handling sex. *Media, Culture and Society*, 3 (1), 1981, s. 25-41.
- WOLFF, Janet. *The Social Production of Art*. London and Basingstoke, The Macmillan Press, 1981.